

СОЦИАЛНИЯТ КАПИТАЛ Е И ИКОНОМИЧЕСКО БЛАГО – СЪЩНОСТ, ВИДОВЕ И ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

SOCIAL CAPITAL IS AN ECONOMIC GOOD - NATUREP TYPES AND MAIN CHARACTERISTICS

Станка Ринкова
Stanka Rinkova

Abstract: *The paper analyzes the theoretical framework of the nature of the social capital, its public importance, types and shapes. It is one of the factors for the development of the economic system. The thesis is developed that the economic good in its kinds is public, club and private. For its reproduction are made investments in from which social rent is derived.*

Keywords: *social capital, public, club, private good, social rent*

ВЪВЕДЕНИЕ

При прехода към постиндустриално общество актуалността на изследването на социалния капитал нараства. Въпреки продължаващите дискусии той може да се представи като съвкупност от социални норми и мрежи, връзки и доверие, които оказват все по-нарастващо въздействие и върху стопанските процеси. Обясним е интереса към тези проблеми особено в страните с трансформиращи се социално - икономически системи и недостатъчно развити институти на гражданското общество. Частната собственост и конкуренцията като пазарни институти не осигуряват сами по себе си рационалният избор, нито ефективното взаимодействие на стопанските субекти. Върху тяхната социално-икономическа реализация оказват влияние институционалната среда, съществуващите мрежи от икономически и социални връзки, доверието между бизнес партньорите и държавните институции.

Засилен интерес към социалния капитал на научно ниво има през втората половина на XX век. С него свързват името си световно известни учени - социолози, икономисти, философи, политолози като П. Бурдийо, Р. Пътнам, Дж. Коулман, Г. Бекер, Ф. Фукуяма и други. У нас този проблем също е на вниманието на научните изследователи - П. Лулански, Д. Горчилкова, Др. Неделчев, И. Кусев, М. Мирчев и други.

В статията на основата на институционално - икономическия подход се изследва същността на социалния капитал от представители на различни научни области, неговите елементи, нива на проявление, инвестиционния процес и измерването му. Тезата, която се защитава с научни аргументи е, че социалния капитал е и икономическа категория, благо и капитал, специфичен и различен от другите форми - физически, човешки и интелектуален.

Целта е да се докаже, че социалният капитал е фактор за снижаване разходите на фирмата, че натрупването му има за резултат социална промяна и икономическо развитие на обществото. За постигане на целта специално внимание е отделено на формите на проявление на социалния капитал на предприемаческата активност, включително и на социалната рента. Социалното предприемачество се сочи като една от активните ефективни форми на развитие и натрупване на социален капитал. В практическата част на изследването са посочени конкретни данни относно някои показатели за измерване на социалния капитал.

КОНЦЕПТУАЛНИ РАМКИ НА СОЦИАЛНИЯ КАПИТАЛ: СЪЩНОСТ, ЕЛЕМЕНТИ, ФОРМИ

Върху социално-икономическото развитие в епохата на икономика на знанието и все по-глобализация се свят освен икономически фактори - наличие на материални ресурси, осигуреност с трудови ресурси, научно-техническият прогрес и т.н. оказват влияние и социално-икономически фактори – институционалната среда, традициите, моралните норми, взаимоотношенията между хората. Така понятието капитал в икономическата наука започва да се разглежда в по-широк контекст и да се отделят негови различни форми - физически, човешки, интелектуален и социален. Нарастващият интерес към социалния капитал изисква усилията на различни научни области - социология, икономическа теория, политология, културология. Всяка от тях има своя принос в развитието на теорията за социалния капитал и нейните практически измерения.

Понятието „социален капитал“ е словосъчетание от два термина-социален и капитал. „Социален“ означава обществен, отнасящ се към живота на хората и отношенията в обществото. „Капитал“ е натрупван стопански ресурс, който е включен в процеса на възпроизводство и нарастване на стойността чрез взаимно

конвертиране на различните му форми. Следователно социалният капитал е обществен ресурс натрупван и използван за икономическото развитие на страната.

През призмата на историческото развитие на научната мисъл относно понятието капитал може да се позовем на идеите на предкласицизма. За първи път термина капитал се употребява от Фр. Кене като съдържание на основен и оборотен капитал и израз на финансовите взаимоотношения между собственика на имуществото и вложените средства за производство. Класиците на икономическата мисъл У. Пети, А. Смит и Д. Рикардо в разработките си за теориите за капитала го смятат като ресурс, който участва в производството. Например А. Смит обосновава, че разходите свързани с вложенията в работника (обучение, възпитание) стимулират нарастването на производителността на труда и се възвръщат като прираст в доходите. Така той показва, че не техниката (физическия капитал), а човека (човешкия капитал), неговите социални връзки и отношения (социалния капитал) са движеща сила на икономическия ръст, а разходите за развитие на човешките способности са доходоносни [1, с. 116-160].

В края на 19 и началото на 20 век теоретическото понятие капитал еволюира и то се изучава не само от икономическата наука, но и от други научни области. Това е позволило да се изследват неговите форми от различни гледни точки, включително и социалния капитал.

За първи път термина „социален капитал“ се използва от американския автор Дж. Ханифан през 1916 г. В публикувана статия относно състоянието на общинските училища в щата Западна Вирджиния, той обръща внимание на необходимостта от социално единение, поддържане на селските училища и инвестиране от общините в човека като „социален капитал“ [3, с. 73].

Постепенно все повече интереса към социалния капитал се засилва и различни аспекти на неговата същност са предмет на изследване. През 60-те години Дж. Джейкъбс пише за ценността на мрежите, за въздействието на социалния капитал при формирането на политическите групи по интереси (А. Салисбъри) и други. Някои от основните дефиниции за концепциите за социалния капитал са приведени от Д. Горчилкова в книгата „Социално развитие на регионите“ [3, с. 65]. Основните идеи, върху които се основава съвременното разбиране за социалния капитал са на **Пиер Бурдийо, Дж. Коулман и Р. Пътнам.**

В историко-хронологичен план ще се спрем на някои от основните автори със значим принос в развитието на концепциите за социалния капитал. "Социалният капитал – това е сумата от ресурсите (реални или виртуални), които индивиди или групи натрупват поради наличието от трайна мрежа от повече или по малко институционализирани отношения на взаимно познанство и приемане - пише в книгата си „Форми на капитала“ (1972 г.) френския **социолог П. Бурдийо**. Той твърди, че социалният капитал е действително капитал, защото за своето формиране той изисква инвестиции и носи приходи, ползи и власт. Тази власт се състои в пространствено разпределение на владенето и достъп до дефицитни блага и услуги, частни или обществени [2, с. 299]. Той въвежда в научния оборот понятието доверие. Според него, то довежда до възникване и на икономически изгоди. Социалният капитал е пряко свързан със социалната мобилност и стимулира постигането на по-висок социален статус, този капитал е институционализирана система от връзки и отношения, основани на доверие и неформални норми, позволяващи на участниците да повишат ефективността на съвместните дейности и да получат достъп до разнообразни ресурси – пише П. Бурдийо.

Не само социолози, но и икономисти изучават влиянието на социалните фактори върху поведението на икономическите субекти. Основите на този подход са заложили от И. Бентам, Н. Сениор и А. Маршал. Но особен принос за този подход има институционалната икономическа теория. Обект на анализ на стария институционализъм е поведението на агентите и факторите, които определят тяхното поведение. Новият институционализъм включва в своите анализи нетрадиционни обекти за икономическата наука-семејството, брака, етническите отношения и други. През 50-те години на 20 век икономистите и социолозите – социолози, които изучават човешкия капитал започват за изследват и социалния [1, с. 680].

Икономическата концепция за същността на социалния капитал е защитена от американския икономист и социолог **Дж. Коулман**. "**Социалният капитал** не е нещо единично, а се гради от различни съставки с два общи елемента. Всички те имат някакви черти на социални структури и всички улесняват определени действия на актьорите (личностите или на корпорациите)" - пише Коулман. Той смята, че социалният капитал е продуктивна форма на капитала и прави възможно постигането на определени цели [5, с. 46]. В концепцията за социалния капитал той отделя три форми: задължения

и очаквания, които зависят от надежността на социалната среда; способност на социалните структури да предават социалната информация; нормите (правилата), които се съпровождат от санкции. Според автора всички социални отношения и социални структури стимулират развитието на формите на социалния капитал. Социалният капитал е не просто характеристика на външната среда, която не зависи от действията на стопанските субекти, а е особен ресурс, в които те са готови да инвестират. Той пише "актьорите съзнателно установяват отношения и ги поддържат дотогава, докато им е изгодно".

Робърт Пътнам, американски политолог, характеризира социалният капитал като ресурс който възниква в резултат на връзките между хората (социалните мрежи) и се основава на нормите на взаимност и доверие. Според него социалният капитал съдържа социалните мрежи и връзки, норми на взаимодействие и доверие, които възникват в отношенията между хората. Това са елементи на организацията на обществото, които създават предпоставки, координация и сътрудничество, насочени към получаване на взаимна изгода. Според него колкото по - плътни са социалните мрежи, толкова по-високо е нивото на социалния капитал, който „укрепва държавата и икономиката“ [3, с. 68].

Францис Фукуяма определя „социалния капитал като: неформални норми и ценности, които създават възможности за колективни действия в групите; общоприети норми и ценности, които се практикуват от хората и им дават възможност да си взаимодействат и сътрудничат; определен потенциал на обществото възникващ на основата на доверието между членовете“ [7, с. 56]. Според него тази форма на взаимодействие създава условия за сътрудничество между икономическите агенти и е невидимото условие, спойката за функциониране на пазара.

Според определението на Световната банка за социалния капитал **„това са институциите, отношенията и нормите, които оформят качеството и количеството на социалните взаимодействия. Социалният капитал не е просто сборът от институции, които укрепват обществото - той е“ лепилото“, което го споява“** [3, с. 66].

Видно от приведените дефиниции и много други е, че няма единна приета дефиниция за социалния капитал. Въпреки това в тях може да изведем **някои общи черти: той е съвкупност от социални отношения, които водят до получаване на изгоди**

(ползи) за индивида, групата и/или обществото; в определенията се подчертава ролята на социалните мрежи, които свързват хората; в повечето определения се сочи за позитивните ефекти от взаимоотношенията между хората на различни нива - за отделния човек, за организацията (фирмата), групата, местната общност, региона или нацията; някои определения акцентират на отношенията в институционалната йерархия и мрежи, властовите норми и отношения, други – на отношенията, доверието и нормите на поведение на микрониво-фирмата, семейството, групата; участниците в социалните мрежи имат определен монопол и изключителна възможност за използване на контактите, а това им осигурява особен доход - социална рента.

Социалният капитал е свойство на системата на социалните отношения, който осигурява достъп на индивидите към ресурсите и повишава ефективността на техните съвместни действия. Това са всички ресурси, които човек може да мобилизира и/или от които може да печели поради участието си в мрежа от други отношения [3, с. 67].

Социалният капитал има специфични характеристики, които го отличават от другите форми на капитал-физическия, човешкия, интелектуалния и те са:

- **той може да възникне не само като съзнателна инвестиция, но и като страничен продукт от други дейности;**
- **не се амортизира от употреба, а напротив - ако не се използва бързо загива;**
- **той създава рамка, в която обществените отношения могат да протичат далеч по-лесно и при по-ниски организационни и транзакционни разходи;**
- **тъй като по своята същност социалният капитал е система от връзки и социални мрежи, то само при спазване на приети морални норми може да се гради и поддържа доверието, да се подобряват информационния потенциал.**

На **микроравнище** социалният капитал е във формата на социални мрежи, обединяващи хората на основата на доверието, сътрудничеството и взаимопомоща в рамките на **корпоративните и социални единици**. На **макроравнище** социалният капитал е структуриран във вид на високо ниво на обществено доверие към държавата и институциите, което облекчава доброволната кооперация

и стимулира гражданската и социалната активност на хората в различни сфери на живота.

Социалният капитал е система от връзки, които **„вграждат индивида в социума“**. Редица изследвания доказват двустранната връзка между човешкия и социалния капитал. За разлика от човешкия капитал, който е съвкупност от знания, умения, здравен статус, информираност и др., социалният капитал не може да принадлежи на един човек. Социалният капитал се формира, възпроизвежда и носи изгоди само чрез взаимодействие между индивидите поради своята същност. Тук са необходими поне два участника. Социалният капитал е именно капитал, защото има непосредствено отношение към възпроизводството на богатата в обществото, който потребяват отделните индивиди, техните общности и цялото общество. Той възниква във всички фази на възпроизводствения процес, защото човекът по своята природа е „социално същество“ и възпроизводството винаги има обществен характер.

Изгодите и ползите от наличието на социален капитал, които по-горе посочихме като **„социална рента“** имат конкретно съдържание. Рентата е понятие в икономическата теория, което го свързваме с икономическата реализация на собствеността на даден ресурс. След като социалният капитал е „капитал“, то логично е неговото прилагане да носи изгоди и ползи за неговия собственик. Тези изгоди имат по специфично съдържание - не могат пряко да се метрират, проявяват се косвено и в дългосрочен период. Достъпът до информация, създаденото доверие между бизнеспартньорите, осигурения тип социален живот в резултат на взаимоотношенията са позитивни външни ефекти за индивида, за групата, а и за обществото. Социалната рента се изразява във възможността да се координират взаимоотношенията поради мрежите от отношения между хората, те да си взаимодействат и подпомагат помежду си, поради формалните и неформалните отношения и на доверието между тях, да избягват пазарни и социални провали и т.н.

Положителните ефекти при наличието на социален капитал имат различни измерения и те са предмет на различни изследвания (вж. показатели за измерване на социалния капитал на Световната банка, на Р. Пътнам) [3, с. 77-84].

Тук ще посочим само някои от насоките за установяване на тези ефекти: **социалният капитал стимулира развитието на човешкия капитал и обратно; той въздейства върху протекцията на**

здравето; в областта на образованието е доказано, че социалният капитал намалява отпадането от училище, води до по-добри резултати; наличието на доверие към институциите и бизнес партньорите стимулира икономическото развитие и растеж.

Наличието на доверие, което е "социално лепило", спомага да се снижат т. нар. транзакционни разходи по набиране на информация, търсене на потенциални партньори, подписването на договори и коректното им изпълнение. Смятаме, че това са научните аргументи на авторите, които разглеждат доверието като икономическа категория.

В следващата част на статията ще направим преглед именно на икономическите аспекти и техните измерения на същността, на проявите му форми и ефекти на социалния капитал. Макар че той е една многопластова категория, която акумулира изключително сложен комплекс социално-икономически, политически, културологични и др. отношения на различни нива, това затруднява анализа и не допуска праволинейни изводи.

СОЦИАЛНИЯТ КАПИТАЛ - ИКОНОМИЧЕСКА КАТЕГОРИЯ И НЕГОВИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ

Преходът към пазарно стопанство е еволюционен процес на институционална и икономическа промяна. Тя включва и трансформационните изменения, които настъпиха в социалния капитал в обществото.

Разпадът на старите икономически и социални връзки, прекъсването на потоците икономическа информация и отсъствието, а тя няма как да се пренесе отвън и трябва да се създаде, на необходимата за новите социално-политически условия социална система засилва интереса и към изследвания с прагматична насоченост на социалния капитал.

За разлика от човешкия и интелектуалния капитал, то социалният не е атрибут на индивида. "Неговата обективирана структурна основа са формираните социални мрежи и връзки по които се транслира информация, която е основа за вземане на икономически решения, връзки за взаимно обучение правилата на поведение и формиране на репутация" - пише М. Олсън [9, с. 6].

Натрупването на социалния капитал е пряко свързано с развитието на гражданското общество, което включва създаването на

организации с нестопански характер (НПО) и доброволно участие на гражданите в тях. Този „сегмент“ на социалния капитал е един от основните мултипликатори за социализация на пазарното общество. Една от формите е **социалното предприемачество и корпоративната социална отговорност.**

Според Дж. Коулман социалният капитал е и „**обществено благо**“ [5, с. 48]. Благото е всичко онова - предмет, явление, продукт на труда, който удовлетворява определени човешки потребности и интереси. Природните и обществените явления също са блага, доколкото удовлетворяват положителни човешки потребности и съдействат за социалния прогрес. За обществените блага е характерно: а) **неконкурентност** в потреблението, т.е. маржиналните разходи за всеки допълнителен потребител са нулеви и б) **неизключваемост**, т.е. трудно и невъзможно е да се изключи индивида от потреблението на обществените блага. Изгодата, социалната рента, която се получава от всички граждани от това, че институциите функционират по-ефективно, че институционалната рамка (правилата, законите, нормите, организациите) се създават в името на интересите и потребностите на гражданите, всъщност това е една от формите и съдържанието на социалния капитал като обществено благо.

Социалният капитал е и смесено обществено благо (клубно благо) когато свойството на неизключваемост в потреблението съществува само за членовете на клуба, т.е. на определена група хора, които са обединени с цел съвместно производство и/или потребление. Така в обществото се създава и различен режим на достъп до икономическите ресурси за различните субекти. Например производителите, които членуват в браншовите организации на съответния отрасъл могат да ползват определени преференции, субсидии и да създават по-активни социални мрежи и извън страната и т.н. Така те получават изгоди, които се отразяват позитивно и на икономическите резултати от бизнеса.

Социалният капитал има непосредствено отношение към възпроизводството на благата. Социалните мрежи могат да се разглеждат като запас, формиращ инвестиции и носещ изгоди. Този капитал както и всеки се нуждае от инвестиции – емоционално-психологически и с материален характер, такива които се изразяват в общуване, поддържане на връзки, взаимопомощ, обществена дейност, а също в пари и време. Както сочи Фр. Фукуяма ползите от тези инвестиции се проявяват не много ясно, а често и в много дълъг

период. Например такава е помощта на едно семейство от гражданите за лечението на детето им.

Инвестирането в социален капитал е на микро- и макроравнище. На микро-ниво се повишава ефективността на взаимодействие на индивидите и ефективността на колективните действия на цялата социална мрежа, т.е. извършват се инвестиции в индивидуалния и колективен социален капитал. Тези инвестиции подобряват психоклимата в трудовите колективи, засилват ефектите от екипната работа и т. н. На макрониво възпроизводството на социалния капитал се проявява чрез институционалната среда, която осигурява общественото доверие и взаимодействие в отделните социални групи, пазарите и в цялото общество.

Една от важните особености на социалният капитал, е че той свързва в единна мрежа вече съществуващи ресурси, многократно повишава техния потенциал и позволява те да се използват чрез взаимните връзки много по-ефективно, отколкото поотделно от всеки. Затова една от основните функции на социалният капитал е да осигурява достъпа на субектите към благата, ценностите и ресурсите и да намалява разходите за този достъп. Благодарение на социалните мрежи и връзки между субектите, включително и предприемачите е възможно да се оценят положителните и отрицателните последици от икономическите действия и да се вземат правилни решения.

В редица изследвания се доказва, че обществата където равнището на развитие на социалния капитал и използването му в икономическите дейности е висока и се наблюдават значителни успехи в развитие на предприемачеството. Тази тенденция се наблюдава в индустриалните и развиващите се страни - пише Дж. Колеман [5, с. 78]. И обратно, общества в които равнището на развитие на социалния капитал е ниско разходите за икономически взаимоотношения (транзакционните разходи) са високи и основните икономически институти са неустойчиви.

Предприемачите вземат икономически решения като оценяват качествата на институционалната среда в която работят. Отделните елементи на тази среда се превръщат в ресурс на тяхната икономическа дейност. Такива са доверието, нормите за спазване на договорните задължения, механизмите за колективни действия, социалните връзки вътре във фирмата и извън нея – устойчивите социални контакти с контрагентите, с конкурентите и органите на властта и т.н. Наличието на социален капитал на микро-ниво, в организацията намалява

неопределеността и риска при вземане на решения. Например при воденето на преговори и сключването на договори са необходими много по-малко усилия при наличие на социален капитал. Отговорът е в наличието на доверие, което е един от основните елементи, но е и резултат на социалния капитал. Доверието като характеристика на взаимоотношенията между различните субекти, между тях и държавата (институциите) е един от индикаторите за конкурентноспособност на икономиката. Атмосферата на доверие създавана от социалния капитал повишава ефективността на пазарните механизми. В общества с високо ниво на доверие значително по-малки са разходите на бизнеса за осигуряване безопасността на сделките. Доверието стимулира развитието на конкурентна среда, благоприятства дългосрочните инвестиции и иновационните проекти.

Тук ще приведем накратко данни за стойностите на отделни показатели на Индекса за глобална конкурентноспособност публикуван в Доклад изготвен от Световния икономически форум [4, с. 5]. Чрез него се оценява стремежа на всяка страна да осигури просперитет на своите граждани. Индексът е базиран на 12 т. нар. стълба, като всеки от тях е в област, считана за определяща за конкурентноспособността и икономическото развитие. Всеки стълб включва група фактори, които пряко или индиректно, на микро- и макроравнище влияят върху конкурентноспособността на националната икономика. Привеждаме тези данни с убедеността, че конкретните показатели са резултат и на степента на „вграждане“ и участие на елементите на социалния капитал. Стълбовете са разделени на три групи и всеки включва различни фактори за конкурентността. Трите групи и 12-те стълба са следните:

1) **Основни изисквания** – институции, инфраструктура, макроикономическа стабилност, здраве и основно образование;

2) **Спомагателни фактори за ефективността** – висше образование и обучение, ефективност на пазара за стоки, ефективност на пазарана труда, степен на развитие на финансовите пазари, технологична готовност, обем на пазара;

3) **Фактори за иновации и усъвършенстване** – степен на развитие на бизнеса, иновации.

Последното издание на Доклада е за 2012-2013 г. и включва 144 страни. България е с резултат 4.22 точки и се нарежда на 62 място от 144 страни, което е подобряване с 12 места спрямо миналата година. В сравнение с европейските страни България е между Унгария и Русия. На

първо място в Европа е Швейцария, следвана от Финландия, Швеция, Холандия и т. н. Причините за ниския резултат на България с изключение на сферите – „макроикономическа стабилност“, „здраве и начално образование“ и „ефективност на трудовия пазар“, за които страната е в топ 50 на класацията, са всички други области, чиито резултати не ни удовлетворяват. Най-проблемни са областите за работата на институциите, инфраструктурата и ефективността на пазара на труда.

Например за защита на правото на собственост причините са в неефективната законова уредба и правоприлагане, ниското качество на работа на институциите, честите промени без да се прави оценка на въздействие на законодателството. Това подкопава доверието на гражданите в тях. Разпространението на корупцията по ниските и високите етажи на властта е също една от причините за ниската ефективност на институциите. Например през 2011 г. са направени 2,5 хил. нарушения при 821 процедури за обществени поръчки.

Липсата на ясни правила за предвидимост и обосновааност при приемане и промяна на законодателството също свива доверието, „силата на социалните мрежи и връзки“ за предприемаческа активност. Ниската прозрачност на държавната политика – страната е на 128 място от 144 страни. Това показва, че информацията която е така необходима за ефективно управление е недостатъчна и управлението не е открито. Корупцията, неефективното изразходване на финансовите ресурси, липсата на частни инвестиции са причините за ниската стойност на показателя „инфраструктура“, за който показател сме на 115 място. Друга проблемна област е пазара на труда, където колкото по-високо е нивото на социален капитал, толкова по-ефективно функционира този пазар. Но резултатите сочат, че при показателя „сътрудничеството при трудовите правоотношения“ сме на 103 място, а по „изтичане на мозъци“ на 128. Всички тези данни са показателни, че има проблемни области към които да се насочат усилията на институциите, на предприемачите, на всички граждани за да се стимулира стопанската и социална активност и да се ускори икономическото развитие на страната.

В проучване на агенция „Алфа Рисърч“ през м. октомври 2013 г. се формират обобщаващи изводи, че основните предпоставки за да се развива предприемачеството в една страна са: работещи институции; добра инфраструктура; качествена образователна система. На зададен въпрос: „Ще станеш ли предприемач“ все по-малко хора отговарят

положително. За почти половината от изследваните чрез анкета и интервю споделят, че администрацията не създава реални условия за бизнес. Лобистки закони, нискоефективни институции, административни регулации, които предопределят корупционни практики, ниска договорна и финансова дисциплина са само част от причините за забавения икономически растеж. Всичко това естествено ограничава доверието между гражданите и държавата, между институциите и между тях и обществото и снижава ефективността на социалния капитал.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

На различни нива инвестициите в социален капитал в различни икономически дейности имат продуктивен характер за инвеститора, увеличават обема на достъпните за него ресурси и блага. Той намалява издръжките, вкл. и транзакционните. По-голям обем социален капитал притежаван от икономическите субекти им осигурява конкурентни преимущества на пазарите, служи като средство за неформална координация и средство за извличане на монополна печалба. Но достъпа до повече социален капитал е и средство за нивелиране на дискриминацията и намаляване на неравенството. Дефицита на социален капитал на различните пазари и в обществото увеличава транзакционните разходи, провокира опортюнистично поведение. Социалният капитал следва да се разглежда едновременно като свойство на структурата на социалната система. Основните компоненти на социалния капитал са социалните мрежи, социалните норми, доверието, правата и ценностните системи. Този капитал се акумулира и възпроизвежда на равнище социални мрежи и групи. Основната функция на социалния капитал в системата на икономическите взаимоотношения е да осигурява достъп на субектите към разнообразни по вид блага, да снижава разходите свързани с достъпа към тези блага. Това негово основно свойство ни позволява да го разглеждаме като производствен ресурс наред с физическия, човешкия и интелектуален капитал.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бежарова, К. и др. 2000. Икономически теории, изд. „Хермес“, С.
2. Бурдье, П. 1993. Социальное пространство и генезис классов, Социология политики., М.
3. Горчилкова, Д. 2013. Социално развитие на регионите, изд. на УНСС, С.
4. Доклад за глобална конкурентноспособност 2012-2013 г.
5. Коулман, Дж. 2001. Капитал социальный и человеческий, Общественные науки и современности, № 3
6. Николаев, И. 2006. Доверие как экономическая категория, Общество и экономика, №1, с. 75-105
7. Fukuyama, F. 1995. Social Capital an the global economy, Foreign Affairs, № 74, с. 52-58
8. Coleman, J.S. 1988. Social Capital in the Creation of Human Capital, American Journal of Sociology, vol 94, pp. 95-120
9. Olson, M. 1965. The logic of Collective Action. New York: Schocken, pp. 6